

Психологічні умови подолання гендерних стереотипів професійної компетентності

Метою написання статті було познайомити читачів з інноваційними суспільними цінностями європейської інтеграції, які пропагують принципи гендерної рівності в усіх сферах життя та діяльності особистості. Особлива увага приділена вивченню та реалізації гендерного підходу у процесі навчання та виховання підростаючого покоління. Розкрито значення поняття “компетентність” і “професійна компетентність” майбутнього фахівця незалежно від його гендерної ідентичності. Визначена суть завдань соціалізації підростаючої особистості, які сприятимуть розвитку її гендерної культури. Представлені принципи та методи гендерного виховання з ціллю подолання гендерних стереотипів у підростаючого покоління.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна діяльність, професійний розвиток, стереотипи, гендерна культура, гендерний підхід, гендерне виховання, гендерна ідентичність, інтеграція.

Целью написания статьи было ознакомить читателей с инновационными общественными ценностями европейской интеграции, которая пропагандирует принципы гендерного равенства во всех сферах жизнедеятельности личности. Особенное внимание уделено изучению и реализации гендерного подхода в процессе обучения и воспитания подрастающего поколения. Раскрыто значение понятий “компетентность” и “профессиональная компетентность” будущего специалиста в независимости от его гендерной идентичности. Определена суть задач социализации подрастающей личности, которые помогут воспитанию её гендерной культуры. Представлены принципы и методы гендерного воспитания с целью преодоления гендерных стереотипов у подрастающего поколения.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональная деятельность, профессиональное развитие, стереотип, гендерная культура, гендерный подход, гендерное воспитание, гендерная интеграция, интеграция.

Українська держава та українське суспільство належать до типу європейських країн, де широко декларуються й приймаються суспільні цінності, які передбачають реалізацію принципів гендерної рівності у всіх сферах життя: рівний доступ до освіти представникам жіночої та чоловічої статі; можливість розкрити професійний потенціал у різних сферах виробництва як ма-

теріальних, так і духовних цінностей, вільний доступ до культурних ресурсів та культурної спадщини. Особливе значення приділяється вивченню та реалізації гендерного підходу у процесі навчання та виховання підростаючого покоління. Дослідження проблеми гендерного виховання особливо актуальне в умовах гуманізації освіти, та модернізації загальноосвітніх навчальних закладів. Вже на початкових етапах шкільного навчання в учнів формують громадянську відповідальність, гендерну рівність, ініціативність, самостійність, толерантність, емпатійність, здатність до успішної соціалізації – все це сприяє формуванню у підростаючого покоління гендерної культури – як необхідної якості всесторонньо розвиненої особистості.

Гендерна культурна освіченість передбачає вирішення таких завдань соціалізації підростаючої особистості:

- підростаюча особистість повинна бути знайома із нормами та правилами міжстатевого спілкування;
- адекватне сприйняття етапів дорослішання: зміст, ознаки, прояви, якості;
- сприйняття тілесної ідентичності особистості, психосоматичного потенціалу, ставлення один до одного;
- усвідомлення особливостей жіночої та чоловічої психології;
- розуміння умов рівноправного співробітництва, партнерства та взаємодії;
- зняття та переосмислення деяких традиційних культурних пересторог щодо висловлювання та прояву емоційно-чуттєвого сприйняття;
- підвищення самоактивності, самооцінки, самоповаги, незалежно від статі особистості;
- усвідомлення в необхідності залучення до виховання дітей батьків обох статей.

Актуальність проблеми повноцінного гуманістичного розвитку випускників вищих навчальних закладів та сформованість в них гендерного компонента професійної компетентності набуває особливого значення через усвідомлення ними відповідної обізнаності щодо сутності та необхідності гендерних досліджень.

Проблемами гендерного виховання займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Наприклад, гендерний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів досліджували С.Матюшко, Н.Смірнова, Л.Шолохова, М. Поливянна, О.Шнирова; проблеми розробки теорії і методології гендерних досліджень, визначення місця та ролі гендерного виховання в системі професійної підготовки студентів описано у працях О.Вороніної, Л.Штильова, Л.Булатова,

І.Іванова, В.Кравець, О.Сухомлинська; І.С.Кльоцина розкриває шляхи гендерної соціалізації особистості з урахуванням вікових особливостей, розробила практикум з гендерної проблематики для студентів з метою подолання гендерних стереотипів; над основами гендерної культури та технологією упровадження принципів гендерної демократії у сфері освітнього простору сучасної національної школи працюють В.Агеєв, Т.Булавіна, Л.Бут, Т.Говорун, О.Кікінеджі, Я.Кічук.

У педагогічному контексті розвиток та запровадження особистісно-орієнтованого навчання і виховання, реалізацію культуротворчої функції в новій ситуації розвитку, що передбачає передусім змістовну побудову всіх освітніх галузей на засадах гуманізації та цілісності (В. Кремень, В. Андрущенко, С. Гончаренко, Г. Балл, І. Бех, Н. Бібік, А. Бойко, М. Боришевський, А. Богущ, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Кравець, О. Сухомлинська, О. Савченко, О.Кікінеджі, Т.Говорун, В.Агеєв, Т.Булавіна, Л.Бут, Я.Кічук та ін.), розвиток гендерного компонента професійної компетентності завдяки обізнаності щодо сутності гендерних досліджень (О.Вороніна, І.Горошко, І.Жеребкіна, С.Жеребкін, О.Здравомислова, О.Луценко, Л.Попова, І.Тартаковська, Г.Тьомкіна), набуття ознак теоретичної і практичної готовності до гендерного виховання й освіти нової генерації підростаючого покоління (Л.Булатова, І.Іванова, Л.Штильова та ін.).

Як стверджує І.Мунтян у своєму дослідженні професійної підготовки студентів вищих педагогічних закладів, інтеграція гендерного підходу в національну систему вищої освіти на сучасному етапі є вкрай необхідною, оскільки гендерна збалансованість в українському суспільстві є одним із індикаторів його визнання як розвиненої держави, що стоїть перед європейським вибором.

Тому стереотипне сприйняття професіоналізму жінок і чоловіків повинне бути замінене необхідністю розвитку їхнього особистісного потенціалу. Усвідомлення реальності такої інтеграції дасть можливість майбутнім фахівцям, завдяки кваліфікованому розумінню їхньої сутності, з повагою ставитись до рівноправного розкриття людиною свого особистісного потенціалу, а також до рівних можливостей професійної реалізації незалежно від статі.

Для вирішення поставлених завдань розглянемо зміст професійної компетентності майбутнього фахівця (в незалежності від його гендерної ідентичності), що визначається спрямованістю та особливостями майбутньої професійної діяльності, потребами на його послуги на ринку праці, а також ефективністю, діяльністю, результативністю.

Отже, професійний розвиток особистості, як інтеграцію двох процесів, вивчають як: розвиток особистості в онтогенезі, тобто на всьому життєвому шляху; професіоналізація особистості з періоду початку професійного самовизначення до завершення активної трудової діяльності. Саме з цих позицій варто й сприймати модель професійного розвитку особистості. Класифікації стадій розвитку професійної діяльності й професійного становлення розглядали В.А.Бодров, Є.А.Клімов, Т.В.Кудрявцев. Про внутрішню суперечливість процесу індивідуального розвитку людини висловив думку Б.Г.Ананьєв.

Професійна діяльність спеціаліста в будь-якій галузі на ринку праці визначається наступними чинниками:

- рівнем компетентності;
- концепцією власної діяльності (функціонувати – бути не гіршим за інших, відповідати зовнішнім вимогам; інтенсивно розвиватися, якісно підвищувати свій професіоналізм і стимулювати самовдосконалення, розвивати організацію);
- рівнем розвитку і спрямованості організаційної культури закладу (сукупності норм, цінностей, правил, моделей, традицій, що поділяються всіма або більшістю співробітників);
- рівнем дотримання принципів гендерної рівності, чутливості та толерантності – як показника гендерної культури нації та демократичності суспільства.

Так, наприклад, словник іншомовних слів подає тлумачення наступних термінів таким чином:

- компетентний (з латинської – належний, відповідний) – досвідчений у певній галузі, в якомусь питанні;
- компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність;
- компетенція (з латинської – належність за правом; сукупність повноважень (прав і обов’язків) державного або громадського органу, службової особи, що встановлюється законом, статутом даного органу або іншими нормативними актами, чи коло питань, в яких дана особа має знання, досвід.

Багато науковців подають повне тлумачення терміна “компетентність”. Отже, “компетентність” – це глибоке, досконале знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів і засобів досягнення цілей та відповідних умінь і навичок.

Професійна компетентність – це система знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що забезпечують

можливість виконання професійних обов'язків певного рівня (за визначенням М. Курдюмова), а також Л. Шаповалов та В.І.Горова трактують поняття професійної компетентності як сукупність професійно важливих якостей, як прояв творчості в процесі професійної діяльності. Е.М.Соф'ян вважає, що професійна компетентність є сукупністю особистісних якостей, знань, умінь спеціаліста, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, результатів цієї діяльності, сприяють розвитку в учнів здатності до самопізнання та саморозвитку необхідних для самоосвіти і самостійного розв'язання пізнавальних проблем. Близьким до позиції Е.М.Соф'ян є Б.С.Гершунський. Визначаючи суть поняття педагогічна компетентність, він вказує на те, що вона є результатом розвитку особистості і передбачає наявність у педагога таких якостей, які дозволяють йому ефективно здійснювати педагогічний процес у мінливих соціально-педагогічних умовах.

Компетентність як складне системне утворенням системна властивість особистості, цілісна ієрархічно динамічна система здібностей, компетенцій розглядаються у дослідженнях І.Г.Єрмакова та Д.О.Пузікова. Отже, у психолого-педагогічній науці можна виділити три підходи до трактування поняття професійної компетентності:

- особистісно орієнтований, що передбачає розкриття поняття компетентності через особистісні якості спеціаліста будь-якого профілю;
- операційно-технічний, у якому основним родовим поняттям є знання та вміння майбутнього фахівця;
- особистісно-діяльнісний, який вказує на двокомпонентність поняття компетентності.

Відсутність єдиного, загальноприйнятого розуміння змісту компетентності підкреслює його багатоаспектність. Однак, нечіткість у визначенні компонентів компетентності та їх взаємозв'язку, вносить плутанину в трактування поняття компетентності як двокомпонентного психологічного явища.

Наступним нашим завданням є визначення та подолання гендерного стереотипу в навчально-виховному процесі та у професійній компетентності на етапі професійного самонавчання і самовдосконалення.

Отже, ми спробували провести попереднє пілотажне дослідження щодо відмінностей між хлопцями й дівчатами у здібностях і компетентності у сфері точних і природничих наук. Відповідно, можна зазначити, що вони незначні й поступово

зникають. Очевидним залишається факт, що гендерні професійні стереотипи змінюються залежно від особливостей ситуації і від затребуваності на ринку праці (вагомий вплив спостерігається у вихованні і соціалізації дівчат та хлопців не лише на етапі шкільного навчання, але й сімейних стереотипів).

У теперішній час ми спостерігаємо, що молоді люди у професійному самовизначенні все частіше відходять від професійних стереотипів, обираючи професії, які раніше вважалися суто жіночими, наприклад: дизайнер (65%), стиліст (70%), секретар-референт (в залежності від сфери діяльності – 65%), офіціант (90%), вихователь дошкільного закладу (35%, а за умови отримання керівної посади – 80%), вчитель початкових класів (35%), тощо; а натомість дівчата спокійно зупиняють свій вибір на інженерних професіях: технолог (70%), механік (45%), конструктор (70%), агроном (50%), землеупорядник (40%), водій (80%), військово-професійні спеціальності (в залежності від спеціалізації – 60%) тощо. У дослідженні використані статистичні дані наявності студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Київського аграрного університету, Білоцерківського гуманітарно-педагогічного коледжу. Однак широкого масштабу набувають стереотипні відмінності у шкільних оцінках та шкільній поведінці, а надто ті образи самих себе, які складають учні, виходячи із шкільних результатів і уявлень про себе. Ці параметри стають одними з істотних джерел відмінності у планах на майбутнє, як у юнаків, так і у дівчат. Стає очевидним, що гендерну стереотипність дій дівчат і хлопців у виборі професії не завжди можна пояснити об'єктивними відмінностями у компетентності. Пояснення цих дій слід шукати, перш за все, у відмінностях уявлень про себе, що виникають в царині чоловічої або жіночої професійної ідентичності.

Це дослідження показує, що хлопці й дівчата виробляють для себе певну ідентичність, пов'язану з чоловічим чи жіночим стереотипом, тобто відповідну соціальному образу групи, до якої належать за статтю. Воно також показує, що учні так само пов'язують певну професійну ідентичність з прототипами у царинах професійної підготовки та власне професій, якщо зазначені стереотипи зазвичай ототожнюються зі статтю. Це явище ми спостерігаємо також і на прикладі професійної підготовки і обрання технічних професій у невиробничій і виробничій сферах.

Відтак слід очікувати, що пов'язані зі статтю соціальні ролі зміняться, і тоді зазнає перетворень поведінка індивідів, чи, може, слід дати змогу індивідам змінити свою поведінку, щоби змінився сам спосіб соціального функціонування?

Для цього юнакам та дівчатам слід дати змогу вважати, що їхня зорієнтованість на менш традиційне майбутнє є річчю не тільки можливою (з точки зору їхньої майбутньої професійної компетентності), але й цілком прийнятною (в плані суспільного визнання). Слід прищепити юнакам та дівчатам більшу віру в себе, насамперед, коли йдеться про точні й природничі науки, і надати більшій цінності характерним рисам їхньої ідентичності. Але водночас слід неодмінно працювати і над суспільними уявленнями про навчання і професії. Наприклад, якщо показати, що наукові та технічні професії дають змогу, окрім можливості застосувати професійну компетентність, набути ще й таких альтернативних якостей, які могли б зробити ці професії привабливішими для них.

Отже, беручи до уваги рекомендації *гендерного освітнього порталу та гендерного фонду ООН в Україні*, інтеграція гендерного підходу в освітній простір передбачає гармонізацію статево-рольової взаємодії на підставі егалітаризму як принципу рівних прав та можливостей особистості, незважаючи на її статеву приналежність, пропагується пріоритет особистісного та індивідуалізованого потенціалу дитини у її життєздійсненні, порівняно, з традиційними статевими обмеженнями. Метою подолання гендерних стереотипів – є підготовка підростаючого покоління до гнучкого соціостатевого репертуару в поведінці у різноманітних сферах життєдіяльності з урахуванням індивідуальних здібностей, уподобань, нахилів, можливостей тощо. Основним завданням інтеграції є формування *гендерної компетентності як складової життєвої компетентності* вже у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Розробка та введення **гендерних освітніх технологій** як складової інноваційних технологій сприятиме впровадженню в закладах дошкільної та початкової освіти принципів гендерного підходу, побудові навчально-виховного процесу на егалітарних засадах, розширенню гендерної компетентності усіх учасників соціокультурної взаємодії – дітей, батьків, вихователів, учителів, адміністрації дошкільних закладів та початкової школи, а також громадськості.

Для цього керівникам (начальникам) відділів освіти регіональних, обласних, міських та районних адміністрацій, керівникам дошкільних навчальних закладів та директорам шкіл рекомендується організувати широке роз'яснення гендерноорієнтованих програм та принципів гендерного виховання для педагогічних колективів, батьків та громадськості.

Щоб подолати гендерні стереотипи, необхідно притримуватися наступних принципів гендерного виховання:

1. Немає статево відповідних видів людської діяльності, освоєння будь-якого виду занять залежить від індивідуальних інтересів, здібностей, мотивації діяльності.

2. Чоловік і жінка відіграють однаково вагомі ролі в сім'ї та вихованні дитини.

3. Хлопчики й дівчатка, чоловіки й жінки мають рівні можливості для кар'єрного зростання, а також для оволодіння трудовими вміннями та навичками.

4. У вихованні дітей слід виходити з тези про рівні здібності та рівні можливості статей та їхніх життєвих сценаріїв на майбутнє; майже всі професії дорослих можуть здобувати як дівчата, так і хлопці.

5. Неприпустимо протиставляти дітей за статевою ознакою в різних сферах життєдіяльності, іграх, навчанні, планах на майбутнє тощо, так як хлопчики й дівчатка мають багато подібного і небагато відмінного.

6. Важливо розвивати вміння дітей протистояти стереотипам і статевотипізованим очікуванням, усвідомлювати, що їх прийняття може стати перепорою на шляху до самоздійснення.

7. Потрібно підтримувати дружнє співіснування статей під час гендерно нейтрального виховання, орієнтованого на розвиток індивідуальних інтересів, нахилів та здібностей, на базі виконання однакових соціальних ролей, залучення до спільних видів діяльності.

8. Потрібно відмовитися від диференційованого, обмежувального підходу до виховання дитини залежно від її статі, від нав'язування традиційних очікувань на користь її особистісного, індивідуалізованого розвитку.

У зміст базового розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" (науковий керівник та упорядник О. Л. Кононко), згідно з част. 3 ст. 23 Закону України "Про дошкільну освіту", бажано ввести гендерну складову як системоутворювальну в організації творчорозвивального середовища буття дитини. *Організація творчорозвивального життєвого простору* буття дитини потребує дотримання принципів гендерної рівності, що передбачає:

1. Усунення некоректного висвітлення *категорії статі* в традиційній статево-рольовій парадигмі, нівелювання протиставлення гендерних ролей чоловіків та жінок, хлопчиків та дівчаток у сімейно-приватній та публічно-професійній сферах.

2. Створення умов для вільного та усвідомленого особистісного вибору дівчатками й хлопчиками життєвих стратегій, враховуючи вибір ігор, іграшок, друзів, професій, тощо.

3. Сприяння розвитку у дітей критичного мислення, здатності протистояти гендерним стереотипам як необхідним умовам ефективної самореалізації особистості, всебічного розкриття її потенціалу в процесі життєдіяльності без огляду на стать.

4. Упровадження дієвого психолого-педагогічного супроводу гендерної соціалізації дитини дошкільного та молодшого шкільного віку, що передбачає забезпечення рівності в розвитку дітей обох статей, сприяння участі кожної дитини у всіх видах діяльності, потрібних для її фізичного, пізнавального, емоційного і соціального зростання.

Організаційно-педагогічні умови гендерного виховання передбачають:

1. Виконання дітьми різної статі однакових ролей у сюжетно-рольових іграх сімейно-побутової тематики.

2. Залучення хлопчиків і дівчаток до виконання функцій лідерів, капітанів тощо.

3. Заохочення дітей обох статей до використання різного обладнання (спортивного, трудового, предметного).

4. Спільна участь дітей обох статей у прибиранні іграшок, виконання доручень.

5. Формування ігрових команд, різнорідних за статевою належністю.

6. Використання спільного ігрового простору для дітей обох статей.

Проводити організаторську та гендерно-просвітницьку роботу з виконання вимог Закону України “Про дошкільну освіту” щодо забезпечення рівних прав та можливостей дитини незалежно від її статі. Запровадити курси гендерної освіти в систему пропедевтичної роботи з вихователями, учителями, батьками, адміністрацією дитячих освітніх закладів. Також дорослі, батьки, вихователі, вчителі, практичні психологи повинні роз’яснювати дітям неправомірність традиційних вимог щодо їхньої “статевовідповідної” поведінки. Також важливо представити молодій підростаючій особистості, відповідно до реалій сьогодення і в контексті суб’єктного підходу, не лише різноманітність сфер життєдіяльності жінок і чоловіків, а й культурне та історичне розмаїття гендерних ролей, надаючи кожній дитині свободу комбінувати й вибирати, розвивати свої задатки без обмежень за статтю, заохочувати розвиток загальнолюдських рис. Незалежність, впевненість, сміливість і чуйність, турбота і тактовність – цінні й корисні риси для обох статей, а не лише для хлопчиків чи дівчаток. Доцільно організувати навчально-виховний процес у

початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів з упровадженням *гендерної складової* в навчальні програми, розроблені відповідно до чинних нормативно-правових документів. Особливо важливо впроваджувати гендерну складову в зміст курсу “Права дитини”, який є логічним продовженням таких навчальних предметів, як “Я і Україна”, “Основи здоров’я”, а також пропедевтичним до вивчення предметів “Правознавство” та “Етика”, що вивчають в основній школі. Це сприятиме усвідомленню учнями найважливіших статей “Конвенції про права дитини”, зокрема щодо дотримання гендерної рівності в різних сферах життєдіяльності.

На заняттях з розвитку мовлення у дошкільних закладах та на уроках рідної мови, навчання грамоти (читання) у початковій школі слід запровадити вправи з “гендерного мовознавства”, з допомогою яких потрібно ознайомлювати дітей з гендерною абеткою. Наголошувати, що українській поезії, літературі, фольклору (дитячим лічилкам, скоромовкам, казочкам, віршикам тощо) притаманна орієнтація на індивідуальні можливості дитини без огляду на її стать. В їх основі – паритетність ігор, іграшок, забав, можливостей, здібностей і навичок, функціонування соціальних ролей тощо. Слід підкреслювати важливість положень про те, що гендерна ідентичність дитини набувається у взаємозв’язку з національною ідентичністю, громадянським вихованням.

Заходи, присвячені гендерній проблематиці, повинні:

- а) передбачати різноманітні рівноцінні варіанти вибору;
- б) уможливити пошуки альтернативних стратегій забезпечення повноцінного розвитку кожної дитини незалежно від її статі;
- в) виховувати повагу і шанобливе ставлення вихованців до усталених народних традицій у взаємозв’язку з гендерним та національним вихованням.

У перспективі таке змістове наповнення моральними цінностями сприятиме зближенню життєвих перспектив обох статей, вільних від гендерних стереотипів, психологічної андрогінії дівчаток і хлопчиків, егалітаризації їхньої гендерної свідомості, формуванню демократичної культури *“співдружності різних, проте рівних”*. Порушувати гендерні питання під час організації діяльності методичних об’єднань, обговорювати їх у формі самопрезентацій та обміну досвідом з проблем упровадження гендерного підходу в дошкільних освітніх закладах та в початковій школі. Обговорити шляхи реалізації гендерного виховання та затвердити конкретні заходи щодо його впровадження на засіданнях педагогічних рад початкової школи, методичних комісій педагогічних працівників дошкільних освітніх закладів, на бать-

ківських зборах тощо. Зміна гендерних настановлень з традиційних на егалітарні серед педагогічного персоналу дитячих освітніх закладів сприятиме запровадженню принципу паритетності в навчально-виховну роботу дитячих садків та початкової школи.

Отже, цілеспрямоване здійснення гендерного виховання в ширшому контексті громадянського зростання підрастаючої особистості сприятиме не лише подоланню гендерних стереотипів у навчально-виховному процесі, у професійній діяльності, а також сприятиме утвердженню цінностей української національної ідеї, зокрема таких її складників, як державність, демократія, добробут, працелюбність і відповідальність, та ідеї рівноправності статей як запоруки демократичних змін в суспільстві та умови повноцінного, індивідуального розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навчальний посібник / Т.В.Говорун, О.М.Кікінеджі. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 308 с.
2. Гендерне виховання дошкільників: навчальний посібник / Укл. М.В.Ракушняк. – Вінниця, 2008. – 48 с.
3. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. Програма розвитку ООН в Україні, Програма рівних можливостей ПРООН / Інститут соціології НАН України, Центр соціальних експертиз. – К., 2007. – 80 с.
4. Єрмаков І.Г. Життєтворчі компетенції особистості: Практико зорієнтований посібник / І.Г.Єрмаков, Д.О.Пузіков. – Донецьк: Каштан, 2007. – 242 с.
5. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л.В.Сохань, І.І.Єрмакова, Г.М.Нессен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/ [Н.М.Бібік, Л.С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук та ін.]; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. –112 с.
7. Онищук Л.А. Гуманізація управлінської діяльності директора школи: Монографія / Л.А.Онищук. – Житомир: Полісся, 2002. – 324 с.
8. Сучасне гендерне мислення: Словник. – К.: К.І.С., 2005. – 280 с.
9. Татаурова-Осика Г.П. Профорієнтаційна компетентність як критерій розвитку конкурентноздатного менеджера освіти //

- Психолого-педагогічні засади профільного навчання та профорієнтаційної роботи: досвід, тенденції, перспективи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – У 2-х томах. – Том 1. – Донецьк: Витоки, 2010. – 290 с. – С. 63-72.
10. Цокур О. С. Гендерна соціалізація як основний фактор формування гендерних уявлень особистості / Цокур Ольга Степанівна: [Електронний ресурс]. – 07. 04 2008. – Режим доступа: www.osvita.ua/school/upbring/330.
  11. Intel® Навчання для майбутнього. – Електронний посібник, 3-є видання, Intel Corporation, 2005.

The purpose of writing this article was to acquaint the readers with innovative public values of European integration, which promotes gender equality in all spheres of life of the individual. Particular attention is paid to the study and implementation of gender mainstreaming in education and upbringing of the younger generation. Revealed the value of the concepts of “competence” and “professional competence” of the future specialist regardless of his gender identity. Defined the essence of the personality problems of socialization of the rising generation, to help raising her gender culture. The principles and methods of gender education in order to overcome gender stereotypes in the younger generation.

Key words: professional competence, professional activities, professional development, stereotype, gender culture, gender mainstreaming, gender training, gender mainstreaming, integration.

Отримано: 15.02.2012 р.

УДК 159.9:37.015.3

Т.В.Ткач

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ

Серед нових категорій, що потребують наукового психологічного осмислення та обґрунтування, центральне місце посідає освітній простір особистості. У статті здійснено аналіз психолого-педагогічної категорії “освітній простір”. Основні його складові мають високу міру наповнення невизначеними смислами, апріорі вони є багатоваріантними і надмірними, що забезпечує освітньому простору свободу багатовекторного розвитку. Це поняття наразі стало загальноприйнятим у психологічній науці.